

Тема 9. Тероризм, міжнародний тероризм

1. Суть тероризму.
2. Тероризм і глобалізація.
- 4.

 **Ключові поняття:** тероризм, терористична організація, терористичний акт, міжнародний тероризм, державний тероризм.

Тероризм – явище, що дуже поширене у сучасному світі. З точки зору Д.Ольшанського, тероризм являє собою найжорстокіші насильницькі дії, спрямовані на формування емоційного стану страху (в першу чергу у мирно-го населення) для досягнення своїх цілей.

Тероризму притаманні масштабність, демонстративність, різноманіття використовуваних засобів при проведенні терористичних актів і високий ступінь суспільної небезпеки.

У звіті Глобального індексу тероризму (GTI). наводиться вичерпний опис ключових світових тенденцій та моделей тероризму за останні 50 років, при цьому особливий акцент робиться на тенденціях за останнє десятиліття. Цей період відповідає зростанню та падінню Ісламської держави Іраку та Леванту (ІДІЛ).

Конфлікт залишається основною рушійною силою тероризму: понад 96% смертей від тероризму у 2019 році припали на країни, які вже перебувають у конфлікті. Десять країн з найбільшим впливом тероризму втягнуті щонайменше в один збройний конфлікт.

Тероризм залишається серйозною проблемою у багатьох країнах. У 2019 році 63 країни зафіксували щонайменше одну смерть від терористичної атаки і сімнадцять країн, у яких зафіксовано понад 100 смертей від тероризму.

Тероризм тягне за собою великі фінансові втрати.

Однією з найбільш тривожних тенденцій за останні п'ять років є сплеск ультраправого політичного тероризму, хоча абсолютна кількість ультраправих атак залишається низькою в порівнянні з іншими формами тероризму. У Північній Америці, Західній Європі та Океанії кількість ультраправих нападів зросла на 250 відсотків з 2014 року, а кількість смертей за той же період зросла на 709 відсотків. У 2019 році внаслідок ультраправих терористів загинуло 89 осіб, з них 51-під час нападів на мечеть Крайстчерч у Новій Зеландії. За останні п'ять років щороку на Заході відбувалося понад 35 ультраправих терористичних інцидентів.

Існує багато соціально-економічних факторів, які пов'язані з тероризмом, які є загальними для всіх країн. Проте існують також помітні відмінності між економічно розвиненими країнами та країнами, що розвиваються. Деякі соціально-економічні фактори, пов'язані з тероризмом, включають:

Високий рівень групової невдоволення та слабка верховенство права пов'язані з тероризмом у всіх країнах.

У більш економічно розвинених країнах соціальне позбавлення прав та відчуження відіграють важливу роль у тероризму.

У менш економічно розвинених країнах релігійні або етнічні розриви та корупція сильніше пов'язані з високим рівнем тероризму.

[] Global Terrorism Index 2020: Measuring the impact of terrorism
<https://reliefweb.int/report/world/global-terrorism-index-2020-measuring-impact-terrorism>

Ознаки сучасного тероризму такі:

- злочинний спосіб досягнення мети (наси́льство);
- подвійний характер об'єкта насильства (безпосередній об'єкт терористичного впливу і кінцевий, стратегічний об'єкт);
- створення обстановки страху та психологічної напруги через залякування;
- публічність і гласність виконуваних дій;
- висока соціальна небезпека, спричинена втягуванням у сферу терористичного акту випадкових осіб [с. 272] Канцир В. Международный терроризм как «непреодолимая сила» для мировой общественности<http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13231/269-274.pdf>

Тероризм набуває все чіткішого політичного забарвлення і пояснюється це низкою обставин:

- тероризм знижує ефективність управління суспільством і, як наслідок, регулювання соціально-політичних процесів;
- послаблюючи державні та суспільні структури, тероризм виступає живильним середовищем для утворення та посилення впливу в суспільстві опозиційних антиконституційних утворень;
- активізуючи морально-психологічний вплив на населення, тероризм викликає хаос, провокації, ускладнення, взаємну озлобленість людей, що терористи використовують у своїх політичних цілях;
- виходячи за межі державних кордонів, створюючи транснаціональні злочинні структури, тероризм набуває міжнародного характеру і становить небезпеку для всього міжнародного співтовариства [с. 273] Канцир В. Международный терроризм как «непреодолимая сила» для мировой общественности<http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13231/269-274.pdf>

1. Тероризм і глобалізація. Міжнародний тероризм.

Терористи також «глобалізувалися», використовуючи можливість залучати до своїх лав нових членів у міжнародних масштабах, щоб бути ближче до діаспори, яка може надавати їм технічну і фінансову допомогу, і мати доступ до багатших общин [3, с. 18]. Закінчення «холодної» війни мало величезний вплив на зростання транснаціональної злочинності. З припиненням конфронтації наддержав імовірність виникнення великомасштабного конфлікту зменшилася. Але з кінця 80-х років XX століття відбулося феноменальне збільшення числа регіональних конфліктів. На жаль, нерідко зброя і людські ресурси, живлячі ці конфлікти, поставляються по транснаціональних злочинних мережах, по яких також здійснюється торгівля наркотиками, дефіцитними товарами і людьми. У свою чергу, ці конфлікти породили безпрецедентне число біженців і зруйнували законну економіку відповідних

регіонів, що згодом перетворилися на благодатний ґрунт для поповнення рядів терористів і створення нових притулків для планування терактів і підготовки їх виконавців.

Зростанню незаконної транснаціональної діяльності сприяли великі технічні досягнення епохи, що наступила після закінчення Другої світової війни. Зростання комерційних повітряних перевезень, поліпшення у сфері телекомунікацій (включаючи телефон, факс і Інтернет) і зростання міжнародної торгівлі спростили рух товарів і людей. Злочинці і терористи використовують анонімність в Інтернеті й інші форми комп'ютерних комунікацій для планування і здійснення своїх акцій.

Терористи, що вчинили атаки 11 вересня 2001 року, використовували для відправки повідомлень і придбання авіаквитків загальнодоступні комп'ютери. Аналогічним чином колумбійські наркоторговці використовують для планування і здійснення своїх операцій шифровані електронні повідомлення. Глобалізація внутрішньо пов'язана з ідеологією вільних ринків і вільної торгівлі і зменшенням державного втручання. На думку прихильників глобалізації, скорочення міжнародного регулювання і ліквідація бар'єрів для торгівлі й інвестицій сприятимуть зростанню торгівлі і прискоренню розвитку. Але ті самі умови, які сприяють створенню загальної "глобалізованої" атмосфери, мають вирішальне значення для зростання злочинності.

Злочинні угруповання і терористи використовували скорочення державного регулювання і послаблення прикордонного контролю, тобто велику свободу, що з'явилася їх наслідком, для розширення своєї діяльності – вони все більше і більше перетинають кордони, охоплюючи нові регіони миру. Подібні контакти стали частішими, і швидкість, з якою вони відбуваються, збільшилась. Зростання легальної торгівлі регулюється правилами митного та прикордонного контролю, транснаціональні злочинні угруповання використовують «лазівки» в державних правових системах для розширення своєї діяльності. Вони здійснюють поїздки в ті регіони, в яких вони не підлягають екстрадиції, створюють свої бази в країнах з неефективними або корумпованими правоохоронними системами і "відмивають" свої гроші в країнах, де жорстко виконується банківська таємниця або відсутній ефективний контроль. Сегментуючи свою діяльність, як злочинці, так і терористи пожинають плоди глобалізації, одночасно знижуючи ризик при здійсненні своїх операцій [2, с. 58].

Бібліографічні посилання

1. Требин М. П. Тероризм в ХХІ веке. – М., 2003.
2. Шеллі Л. Глобалізація злочинності та тероризму. // Інформаційний бюлетень РНБО України. – 2006. – № 5. – С. 55–61.
3. Яцько А.М. Онтологія насильства: терор і тероризм як елемент політичної боротьби. // Українські проблеми. – 1998. – № 1. – С. 16–23.

Міжнародний тероризм найчастіше визначають як злочин, що носить міжнародний характер, що відрізняється високим ступенем суспільної

небезпеки, що посягає на життя і безпеку людей, а також на дипломатичну діяльність держав, міжнародне співробітництво і міжнародне транспортне солучення [2-4]. Інша точка зору, згідно з якою міжнародний тероризм являє собою небезпечне явище в світовій політиці, загрожує нормальному розвитку міжнародних відносин шляхом розпоширення терористичної ідеології і практики насильства в формі терористичних актів [5; 6]. Міжнародний тероризм за своїм змістом і основних форм прояву являє собою складне соціально-політичне явище. Його небезпека зростає особливо сильно в період відмови від воєн як способу вирішення міждержавних проблем, з огляду на їх небезпеки для життя на Землі, можливості загибелі всіх країн навіть в локальних війнах. У 2000 р було скоєно 423 міжнародних терористичних акти, що на 8% більше в порівнянні з 1999 р. Протягом року було вбито 405 і поранено 791 осіб (в порівнянні з 233 убитими і 706 пораненими в 1999 р). Вересень 2001 р увійшов в світову історію безпрецедентною за жахливості задуму і численності жертв терористичною акцією.

Термін «міжнародний тероризм» визначено суперечливо як в наукових джерелах, так і в офіційних міжнародних документах. Це одне з відображень складності даного поняття. Домовитися усім країнам з цього питання поки не вдається через відмінності в політичних підходах. Тут відображаються протилежні оцінки багатьох реалій сучасного міжнародного життя. Позначається відсутність однозначних кваліфікацій прояви насильства на міжнародному рівні як злочинів міжнародного характеру. Це говорить ще і тому, що багато країн розходяться в розумінні міжнародної і національної безпеки, мають різні правові системи і, найголовніше, усвідомлюють суперечливість національних інтересів, не бажають пов'язувати себе твердими зобов'язаннями, що виключають застосування ними відкритого або таємного насильства в зовнішній політиці. Знаменно в цьому плані утвердження в Токійській декларації ЄС 1986 р що такий різновид тероризму, як «міжнародний тероризм», взагалі не потребує спеціального визначенні.

У ХХ ст. в цілому ряді офіційних документів були зроблені спроби виробити оптимальне визначення специфіки міжнародного тероризму. Так, починаючи з 1963 році під егідою ООН було підготовлено і заключено 16 універсальних угод, що включали 13 контртерористичних конвенцій і 3 протоколи. Ці документи створювали нормативну базу для протидії міжнародному тероризму, а також будь-якій терористичній діяльності. Однак консолідованого визначення терміна «міжнародний тероризм» не містить жоден з цих документів [7]. Правда, створений в 1972 р за рішенням Генеральної Асамблеї ООН Спеціальний комітет з питань міжнародного тероризму в своїй доповіді від 17 квітня 1979 р зазначив, що при застосуванні практичних заходів, спрямованих на боротьбу з тероризмом, необхідно проводити відмінність між національним і міжнародним тероризмом. Більш того, тероризм набуває різних значень в залежності від кута зору на нього - психологічного, політичного, філософського та ін. Тому кожне визначення міжнародного тероризму має значення при розробці і здійсненні конкретних практичних заходів щодо протидії цьому небезпечному явленню².

Так, восьмим Конгресом Організації Об'єднаних Націй з профілактики злочинності і поводження з правопорушниками (Гавана 27 серпня - 7 вересня 1990 г.) був прийнятий документ «Заходи по боротьбі з міжнародним тероризмом», в якому прямо вказується, що з 1972 р міжнародному співтовариству так і не вдалося досягти згоди щодо універсального визначення міжнародного тероризму³. У конвенціях Ради Європи теж не розмежується поняття «тероризм» і «міжнародний тероризм». 27 січня 1977 р в Страсбурзі була прийнята Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом, в якій приводиться перелік злочинів, що підпадають під її дія, але єдиного визначення явища, щорозглядається також не запропоновано. Через відсутність єдиної думки про специфіку і основні цілі даного небезпечного явища може виникнути ситуація, при якій ті чи інші заходи, спрямовані на протидію терористичним актам, можуть тлумачитися досить неоднозначно [8].

[]. Милецкий В.П. Международный терроризм: политико-правовое измерение теории и практики противодействия / В.П. Милецкий // Всероссийский криминологический журнал. — 2017. — Т. 11, № 1. — С. 180–189. — DOI: 10.17150/2500-4255.2017.11(1).180-189.

Невизначеність і розширене тлумачення терміна «міжнародний тероризм» явно проглядаються у визначенні, представленому в ООН Великобританією, згідно з яким до міжнародного тероризму можуть бути віднесені «такі дії окремих осіб або груп осіб, які за будь-яких обставин є неприпустимими, наприклад, якщо ці дії порушують невинних осіб, тобто осіб, що не мають відношення до мети політичних актів».

Досить поширеним є підхід, який визначає дане поняття надто вузько. Прикладом цього є визначення, представлене міжнародній спільноті Венесуелою: «Будь-яка загроза насильства або акт насильства, що піддають небезпеці життя невинних людей або викликають їх загибель, або піддають ризику основні свободи, що здійснюються однією особою або групою осіб на іноземній території, у відкритому морі або на борту літака, що знаходиться в польоті в повітряному просторі над відкритим або вільним морями, з метою насадження терору або досягнення будь-якої політичної мети». Незважаючи на те що визначення досить об'ємно, воно не включає істотного суб'єкта терористичного дії, значно впливає на міжнародне співтовариство і міждержавні відносини. Цей суб'єкт - держава. Важко погодитися з Ю. Авдєєвим, що тероризм держави, використовуваний як інструмент впливу на іншу державу, не відноситься до міжнародного тероризму. При цьому методи тероризму, використовувані даним державою, абсолютно не збігаються з методами військових дій. Тероризм завжди має свою специфіку.

Аналогічне визначення внесено в Спеціальний комітет ООН по міжнародному тероризму Сполученими Штатами Америки, в якому міжнародний тероризм розуміється як «протизаконні акти, що вживаються іноземцями або проти іноземців і тягнуть за собою міжнародні наслідки». Їх визначення, на наш погляд, дещо точніше, але теж не включає терористичні дії, здійснювані державними структурами щодо інших держав або громадян інших держав.

В. Лунеева розглядає міжнародний тероризм як «вбивства представників іноземної держави з метою провокації війни чи міжнародних ускладнень». Згідно з підходом Е. Ляхова, акт міжнародного тероризму відбувається індивідом або групою індивідів, що діють самостійно або згідно з інструкціями держави, і об'єктивно спрямований проти певних загальнолюдських цінностей, що охороняються не тільки національним, а й міжнародним правом. Особливістю міжнародного тероризму, вважає Е. Ляхов, є те, що найбільш небезпечні акти організовуються або заохочуються державою, чинним, проте, через окрему особу або організацію, в офіційні умови з ним не поставлені.

Навряд чи можна погодитися з твердженням Е. Ляхова, «що дане визначення кола актів міжнародного тероризму дає можливість в теорії і на практиці зробити важливий крок у виділенні з усіх актів терору і насильства, які зачіпають міжнародні відносини, саме тих, які у всіх випадках націлені на підрих міжнародних відносин і підлягають міжнародно-правову оцінку; чітко виділити об'єктивну і предметну спрямованість міжнародного тероризму; вирішити питання про суб'єкта (суб'єктів) злочину і суб'єкт ах відповідальності за нього ». В даному підході не залишається місця для рядового громадянина як об'єкта тероризму, що є жертвою терористичного дії незалежно від його статусу.

Комісія міжнародного права ООН в кінці 80-х років визначила тероризм як «вчинення, організацію, сприяння здійсненню, фінансування або заохочення агентами або представниками однієї держави актів проти іншої держави або потурання з їхнього боку здійсненню таких актів, які спрямовані проти осіб або власності і які за своїм характером мають на меті викликати страх у державних діячів, груп осіб або населення в цілому ».

Ю. Антонян доповнює це визначення тим, що міжнародні терористи можуть бути не тільки «агентами і представниками однієї держави», а людьми, які діють за своєю ініціативою як поодинокі, так і об'єднуючись у групи, але не від імені та за дорученням держави, що не виступаючи представником держави. Крім того, міжнародні терористи часто виступають не стільки проти держави, скільки проти всього суспільства, народу, культури цієї країни або нації в цілому. Поряд з метою викликати страх у державних діячів, груп або населення в цілому може існувати й інша - знищення ненависних або неугодних державних і громадських діячів, іншої країни або її самих пересічних представників. Прикладом є напад на туристів західних країн на Близькому Сході.

Мабуть, більш коректним буде таке визначення міжнародного тероризму: організація і здійснення насильницьких актів будь-якого роду проти громадян (жителів) і майна іншої країни (держави) заради залякування її населення, окремих соціальних груп або державної влади, отримання будь-яких вигод чи переваг, прийняття необхідних рішень, залякування неугодних державних, політичних, громадських, релігійних діячів, діячів культури, заподіяння шкоди, а також помсти.

Міжнародний тероризм (терористичні акти, що мають міжнародний масштаб) має місце у випадках, коли:

терорист і особи, які страждають від терористичного акту, є громадянами однієї й тієї ж держави або різних держав, але злочин скоєно за межами цих держав;

терористичний акт спрямований проти осіб, які користуються міжнародним захистом;

підготовка до терористичного акту ведеться в одній державі, а здійснюється в іншому;

зробивши терористичний акт в одній державі, терорист переховується в іншому, і постає питання про його видачу (екстрадицію).

Слід зазначити інтернаціональний характер міжнародного тероризму, свого роду «таємної війни», пов'язаної з наркобізнесом, національним сепаратизмом, а також з інтересами держав, транснаціональних або національних корпорацій.

Характерними рисами сучасного тероризму можна виділити наступні:

1. Масовість. З 1968 по 1995 рр. жертвами міжнародного тероризму стали біля 9000 людей, а з 1996 по 2000 рр. біля 5000 людей. Виявлено, що в 2014 р. кількість жертв терористичних атак зросла на 80% порівняно з 2013 р., а з 2000 р. кількість жертв терактів збільшилась в 9 разів: з 3 329 до 32 658 людей. Кількість країн, на території яких від рук терористів загинуло більше 500 людей, в 2014 р. збільшилось з 5 до 11. Даний перелік доповнили, зокрема, Сомалі, Йемен та Камерун [7].

2. Тероризм носить релігійний, а не політичний характер.

3. Принципово інші цілі (не ліквідація політиків, а завоювання світу та створення нової держави).

4. Висока технологічність (від методів вербування до методів знешкодження); сучасний тероризм – не тільки масовий, але й більш жорстокіший, ніж раніше – його жертвами стають люди незалежно від віку, статі, релігійної та національної належності.

5. Державна підтримка міжнародного тероризму. Спецслужби країн все частіше чинять дії, спрямовані на повалення державного режиму за межами юрисдикції держави.

6. Основними джерелами фінансування міжнародного тероризму є: фінансування здійснюється за рахунок кримінальної діяльності терористичних організацій та груп; за рахунок спонсорства терористичних організацій крупними міжнародними корпораціями, що зацікавлені в усуненні конкурентів або зміні бізнес-клімату в певних регіонах світу; за рахунок допомоги різних країн, що намагаються досягнути своєї мети за рахунок терористичних груп; за рахунок тіньової економіки, пов'язаної з незаконною торгівлею зброєю, наркотиками та “живим” товаром. спонсорство приватними особами за допомогою посередників різного виду релігійних організацій, товариств гуманітарної допомоги.

7. Взаємодія міжнародного тероризму із кримінальною та організованою злочинністю. Злочинними організаціями, що пов'язані з терористичними групами, використовується тактика масового насильства в політичних цілях. Це

призводить до значного розширення матеріальних або інших можливостей, посилюючи, таким чином, інфраструктуру терористичних організацій.

8. Розширенню можливостей міжнародного тероризму сприяє науково-технічний прогрес, провокуючи ядерні та екологічні інформаційні та інші глобальні катастрофи. Таким чином велику небезпеку в сучасних умовах представляє технологічний тероризм. В нього входить інформаційний тероризм, біотероризм, ядерний тероризм. Нові форми тероризму постійно вдосконалюються і через це стає складніше протистояти загрозам та попереджати негативний вплив [Гбур З. В. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОНЯТТЯ “МІЖНАРОДНОГО ТЕРОРИЗМУ” http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/5.pdf

Суб'єктами міжнародного тероризму можуть бути:

недержавні терористичні структури, як правило, екстремістські міжнародні рухи лівої і правої орієнтації, націоналістичного або релігійно-політичного спрямування;

організовані злочинні об'єднання, що займаються незаконною зовнішньоекономічною діяльністю, наприклад наркобізнесом, міжнародні злочинці-найманці;

окремі особи чи групи осіб, що діють самостійно або згідно з інструкціями держави;

посадові особи держави, а також державні структури різних країн, здійснюють таємні або явні терористичні дії проти інших держав або проти громадян іншої держави, а також підтримують терористичні групи, діяльність яких спрямована на протистояння тих чи інших політичних або економічних систем.

Дії міжнародних терористів можуть бути спрямовані проти міжнародних організацій та їх представників, іноземних державних або міжнародних органів або установ і (або) їх персоналу, а також проти інших держав, їх національних державних органів або громадських установ, національних, політичних і громадських діячів, пересічних громадян інших країн, а також засобів міжнародного транспорту і зв'язку, інших міжнародних або іноземних об'єктів.

Метою окремих терористичних актів може бути провокація міжнародних конфліктів, насильницьку зміну чи підрив суспільно-політичного ладу суверенних держав, дестабілізація і повалення їх законних урядів, насильницьке протидія самовизначення народів, встановлення більш вигідних умов для національних і транснаціональних корпорацій шляхом усунення економічних конкурентів.

Міжнародний тероризм охоплює велику кількість ідеологічних обґрунтувань, серед яких можна виділити наступні міжнародні терористичні течії:

соціально-революційне (ліве), пов'язане з реакцією на засилля монополій, соціально-економічну поляризацію суспільства за матеріальною ознакою;

праворадикальне, включаючи фашистське і неофашистські, засноване на протиріччях ліберально-демократичної епохи Заходу, що поєднуються з гонкою озброєнь, війнами і т. п., а також на глобальній взаємозалежності соціально-економічних та ідеологічних процесів;

корпоративно-монополістичне напрямом, що відбиває використання методів терору для захисту монополіями і фінансово-промисловими групами своїх економічних інтересів і власності в різних регіонах світу.

До цього переліку можна було б додати терористичні течії, побудовані на релігійній ідеології, включаючи іслам, а також відносно нове швидко набирає силу міжнародний рух під назвою «Зелений терор».

У сучасному світі позначилися цілі регіони, де тероризм, по суті, визначає характер міжнаціональних і міждержавних відносин. З цим явищем все більше пов'язують перспективи вирішення міждержавних, міжцивілізаційних конфліктів, а отже, і побудова світового порядку. На думку професора Гарвардського університету США С. Хантінгтона, найбільш значущі конфлікти розгортаються між націями і групами, що належать до різних цивілізацій. Ідентичність на рівні цивілізацій стає все більш важливою. Зовнішність світу в значній мірі став формуватися в ході взаємодії семи-восьми великих цивілізацій. До них він відносить: західну, православно-слов'янську, конфуціанську, японську, ісламську, латиноамериканську і, можливо, африканську цивілізації. Найзначніші конфлікти розгортаються уздовж ліній розлому між цивілізаціями, і тероризм в цих конфліктах займає все більш домінуюче місце.

Відмінності між цивілізаціями найбільш істотні. Цивілізації розрізняються по своїй історії, мови, культури, традиції і, найважливіше, релігії. Сформувалася так звана «дуга нестабільності» або «дуга кризи», що включає Балкани, Кавказ, Північну Африку, Близький Схід, Центральну і Південну Азію, яка розділяє багатий світ від бідного. Виникає питання, чи немає тут плутанини між причиною і наслідком або підміни справжньої причини. Дана лінія «розлому» відділяє кілька «бідних» цивілізацій від надбагатих західної. Сформований економічний порядок проявляється в тому, що найбільш ущемленими є країни, велика частина населення яких сповідує іслам.

В пояс нестабільності втягнуті Боснія, Чечня, Нагірний Карабах, Алжир, сектор Газа на Західному березі річки Йордан, Південний Ліван, Афганістан і Кашмір, де ініційовані не без допомоги багатого Заходу конфлікти. Ісламський чинник тут був використаний для створення осередків протистояння.

Посилення ісламського екстремізму, поява специфічних політичних, етнічних, релігійних і культурних конфліктів, ймовірно, є наслідком зміцнення сучасного глобального економічного порядку в результаті закінчення періоду «холодної війни». Протест проти такої політики проявляється в двох видах - у вигляді сплеску релігійного руху або соціально-революційного лівого руху. У мусульманському сприйнятті Захід все більше і більше стає ворогом, і аж ніяк не з релігійних, а по соціально-економічних причин: зростаюча ненависть до багатих західних країн; зростання відчуження різних верств суспільства один до одного; вибух націоналістичних суперечок і відкритих конфліктів після розпаду Радянського Союзу.

Таким чином, міжнародний тероризм - це гостра форма прояву процесу глобалізації.

В даний час глобалізм є проявом інтересів транснаціональних фінансових і промислових монополій, політичної та економічної еліти США і країн так званого «золотого мільярда», сильно поглиблюючи протиріччя з рештою світу. В основі більшості конфліктів знаходиться боротьба за нафтесодержащие або наркосодержащие території. Вже з початку 90-х років офіційно визнавалося, що швидке збільшення числа місцевих і регіональних конфліктів у зазначеній зоні загрожує, перш за все, американським інтересам, так як тут розташовуються великі запаси нафти і природного газу, стратегічні маршрути трубопроводів.

Це пояснює, чому активізація терористичної діяльності радикальних ісламських груп в багатьох країнах світу, головним чином, спрямована проти США як головного центру і гаранта несправедливого глобального порядку. Прикладом таких виступів може служити заява Світового ісламського фронту за джихад проти євреїв і християн, в якому говориться, що «борг всіх мусульман - вбивати всюди громадян США, будь то цивільні особи або військові, і їх союзників».

Проведення ідеї гуманітарного інтервенціоналізму і першості гуманітарного права по відношенню до традиційного міжнародного права стимулює радикальні групи етнічних і релігійних меншин на загострення конфліктів аж до застосування збройної сили, в тому числі і терористичних дій. Причому цей процес зачіпає не тільки периферійну систему міжнародних відносин, а й країни «золотого мільярда». Підтвердженням цьому є посилення сепаратистської активності ЕТА в країні басків в Іспанії або християнських меншин на островах Індонезії, після операцій НАТО в Косово та ООН в Східному Тиморі.

Ці нові джерела конфліктів не можуть вирішуватися існуючими міжнародними інститутами. На глобальному рівні в системі міжнародної безпеки відбувається ослаблення ролі Організації Об'єднаних Націй та Ради Безпеки ООН, а на регіональному - ослаблення ОБСЄ.

Протистояння капіталізму і соціалізму після десятирічного перехідного періоду, що минув після краху СРСР, остаточно трансформувалося 11 вересня 2001 року проти протистояння розвиненого і нерозвиненого світу. Природною реакцією на глобалізацію з боку країн, що розвиваються є протест, посилений усвідомленням безнадійності їх положення: сотні мільйонів людей усвідомлюють, що їм ніколи не досягти західного рівня життя. Фундаментальна причина міжнародного тероризму - поглиблення розриву між розвиненими і країнами, що розвиваються, має характер непереборного бар'єру. Звичний традиціоналізм є в цих умовах лише спробою щодо відсталих товариств зберегти адекватність за допомогою самозахисту від культурно-інтелектуальної агресії Заходу.

У зв'язку з цим деяким країнам вигідно направляти невдоволення народів світу не на боротьбу з несправедливим світовою економічною порядком, а на боротьбу між релігіями і цивілізаціями. Різні ісламські сили прагнуть до утвердження власної ідентичності, ними переслідуються політичні цілі, і вони

виступають як проти політики немусульманських режимів, так і проти власних урядів.

Багато держав мають низький рівень валового доходу на душу населення. Наприклад, в Йорданії в рік - 700 доларів на душу населення, а в Ізраїлі він найвищий серед близькосхідних країн - 16 тис. Доларів США. Перспектива з ростом науково-технічної революції не дає підстав на поліпшення. Нерівність між державами посилиться. Ще більшої величини досягне розрив між доходами бідних і багатих всередині країн.

Глобалізм в сучасному своєму змісті створює передумови світових катастроф: технічних, інформаційних, гуманітарних та ін. Тому необхідне проведення ретельного аналізу сучасних проявів тероризму: технологічного тероризму, інформаційного екстремізму, злиття кримінального тероризму з усіма відомими його видами - політичним екстремізмом, релігійним і національним тероризмом.

Відносно новим напрямком міжнародного тероризму є «Зелений терор». Даний рух ніколи не декларував тероризм, хоча з'являються повідомлення про акції представників цієї течії проти виробництв, на їхню думку, несприятливо впливають на екологію. Двоїстість політики таких течій дозволяє говорити, що під прикриттям гасел про екологічну чистоту Землі вони часто мають зовсім інші цілі. Так, М. Марков наводить слова одного з відомих «екологів» США (і до того ж керівника латиноамериканського відділення демографічного відділу Держдепартаменту) Т. Фергюсона: «... Коли чисельність населення виходить з-під контролю, її скорочення вимагає авторитарного уряду, навіть фашизму ... У Сальвадорі знищується занадто мале число особин, щоб вирішити проблему ... Якщо обірвати шляхи транспортування продовольства, можна буде створити швидко тенденцію зниження показника народжуваності ». Фашизм і рука об руку з ним - неомальтузіанство, яке стверджує, що причина бідності більшості людей на планеті не грабіж Заходу, а надмірність населення - ось кредо радикальних екологів. «Золотий мільярд» Заходу не потребує «зайвих» споживачів ресурсів Землі.

У цих умовах масовий рух, яке виступає проти корінних причин тероризму - соціально-економічних і культурних. Тільки в жовтні 2001 р майже в 100 містах 19 країн світу пройшли масові демонстрації проти загрози поширення нової світової війни, затівається в глобальних цілях під приводом боротьби з тероризмом. Сьогодні в однополюсний світ деякі соціальні верстви і цілі народи відчують розпач в боротьбі з убогістю і з глобалізацією міждержавного насильства (з боку США, Ізраїлю, Туреччини). Це відчай вихлюпується у вигляді актів тероризму. При цьому необхідно мати на увазі, що міжнародний тероризм багатолікий і вкрай небезпечний для світової цивілізації []. В.И. ВАСИЛЕНКО, В.Н. ТЕСЛЕВ «Международный терроризм как проявление глобальных противоречий» <http://spkurdyumov.ru/globalization/mezhdunarodnyj-terrorizm/>

Міжнародний тероризм не обмежується рамками лише злочину. Це ще і певна ідеологія.

Наряду з **соціально-психологічним впливом** міжнародного тероризму на сучасне суспільство не менше значення екстремісти надають політичним цілям.

Крім цього, терористичні акти спрямовуються і проти громадян різних країн.

Дії міжнародних терористів направлені головним чином проти сучасних держав, їх внутрішньої і зовнішньої політики з метою здійснення впливу на весь хід міжнародних подій в цілому. Політичною метою такого впливу є примус публічних політиків, представників органів державної влади або міжнародних організацій до скоєння потрібних терористам дій або утримання від їх вчинення. Також серед цілей терористів значне місце займає руйнування або дестабілізація ключових політичних, конституційних, економічних або соціальних інститутів і структур сучасних держав або міжнародних організацій [11]. Так, вибух у Всесвітньому торговому центрі в Нью-Йорку 26 лютого 1993 був націлений на те, щоб домогтися припинення американської допомоги Ізраїлю і дипломатичних відносин з ним, включаючи припинення втручання у внутрішні справи країн Близького Сходу. Як відомо, саме зовнішня політика США, їх відносини з Ізраїлем, присутність американських військ в Саудівській Аравії та послужили причинами терористичного акту 11 вересня 2001 року проти Нью-Йорку.

Таким чином, використання міжнародного тероризму в політичних цілях є в даний час альтернативним інструментом зовнішньої політики. Причому нині важко довести причетність влади визначених держав до підтримки терористичної діяльності або пособництва їй, що дозволяє екстремістам уникати кримінальної відповідальності за свої злочини [12]. Однією з найскладніших проблем протидії міжнародному тероризму є залучення до відповідальності як самих діячів міжнародного тероризму, так і їхніх спонсорів і пособників в урядах різних країн.

Законодавство більшості країн світу визнає злочинність тероризму і пов'язаних з ним злочинів. Проблема полягає у різноманітності норм про відповідальність за терористичні злочини, що мають значні відмінності. Виникає принцип подвійний кримінальної відповідальності, при якій взаємна правова допомога у кримінальних справах і видача злочинців здійснюються тільки в разі визнання діяння карним в обох державах [13]. У цьому принципі проявляється недолік консолідованого підходу до визначення складів злочинів і дефініцій використовуваних понять, які характеризують дії терористичної спрямованості.

Міжнародне законодавство закріплює лише положення, що стосуються покладання на держави обов'язковості включення у внутрішньодержавне кримінальне законодавство злочинів терористичного характеру, відповідальності за їх вчинення, а також правову регламентацію міжнародного співробітництва в сфері видачі (екстрадиції) злочинців або перекази їх національному суду [14].

Також дуже важливим є той факт, що міжнародний тероризм практично не кваліфікований як «найтяжчий злочин, що загрожує загальному миру, безпеці і благополуччю». У Римському статуті про компетенції Міжнародного кримінального суду поняття «міжнародний тероризм» взагалі відсутнє. Незважаючи на це, деякі терористичні злочини цілком можуть підпадати під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду.

[]. Милецкий В.П. Международный терроризм: политико-правовое измерение теории и практики противодействия / В.П. Милецкий // Всероссийский криминологический журнал. — 2017. — Т. 11, № 1. — С. 180–189. — DOI: 10.17150/2500-4255.2017.11(1).180-189.

1. Милецкий В.П. Международный терроризм: политико-правовое измерение теории и практики противодействия. *Всероссийский криминологический журнал*. 2017. Т. 11, № 1. С. 180–189.
2. Василенко В.И., Теслев В.Н. Международный терроризм как проявление глобальных противоречий» <http://spkurdyumov.ru/globalization/mezhdunarodnyj-terrorizm/>
3. Гбур З. В. Теоретико-методологічні засади поняття «міжнародного тероризму». URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/5.pdf
4. Требин М. П. Терроризм в XXI веке. М., 2003.
5. Шеллі Л. Глобалізація злочинності та тероризму. *Інформаційний бюлетень РНБО України*. 2006. № 5. С. 55–61.
6. Яцько А.М. Онтологія насильства: терор і тероризм як елемент політичної боротьби. *Українські проблеми*. 1998. № 1. С. 16–23.